

بررسی عملکرد اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در بخش‌های صنعت، معدن و انرژی

کد موضوعی: ۳۱۰

شماره مسلسل: ۱۲۶۵۱

آبان‌ماه ۱۳۹۱

دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۱	مقدمه
۲	۱. بخش صنعت و معدن
۶	۲. بخش برق
۱۱	۳. فرآورده‌های نفتی
۱۳	پیوست
۱۴	منابع و مأخذ

بررسی عملکرد اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در بخش‌های صنعت، معدن و انرژی

چکیده

گزارشی ازسوی معاونت امور مجلس ریاست‌جمهوری که توسط مرکز تحقیقات و اطلاع‌رسانی اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها درباره عملکرد این قانون تهیه شده بود برای نمایندگان مجلس شورای اسلامی ارسال شد. بررسی این گزارش نشان می‌دهد که در مقایسه با سایر گزارش‌های این مرکز واقع‌بینانه‌تر تنظیم و ارائه شده است. در این گزارش به بررسی موارد ارائه شده در گزارش مذکور پرداخته می‌شود.

در بخش صنعت و معدن تا پایان سال ۱۳۹۰ و در راستای اجرای ماده (۸) قانون هدفمند کردن یارانه‌ها مبلغی به بخش صنعت پرداخت نشده است، اما کمک‌های نقدی از محل بودجه عمومی، ارائه حامل‌های انرژی ارزان‌قیمت و سایر منابع و کمک‌های غیرنقدی از قبیل اصلاح قیمت، تعرفه و... به بخش تولید و صنعت ارائه شده است.

در بخش برق براساس گزارش‌های آماری صنعت مذکور، در سال ۱۳۹۰ (در طول اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها) در بخش خانگی، عمومی، روشنایی معابر و سایر مصارف شاهد کاهش مصرف بوده‌ایم، البته این میزان مصرف انرژی برق در بخش کشاورزی با ۳۴/۸ درصد و در بخش صنعت با ۳/۹ درصد نسبت به سال ۱۳۸۹ افزایش داشته است.

مقدمه

قریب به ۱۹ ماه از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها می‌گذرد، اما هنوز در تأیید این مسئله که آیا تمام اهداف پیش‌روی هدفمندی یارانه‌ها محقق شده یا نه و اینکه بهترین روش پرداخت یارانه‌ها همین روش تقسیم مستقیم آن بوده است، اما و اگرهای بسیاری وجود دارد. گزارشی از مرکز تحقیقات و اطلاع‌رسانی اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها برای نمایندگان ارسال شده که هرچند دارای نقاط قابل توجهی است، لکن نسبت به سایر گزارش‌های تهیه شده توسط اجزای مختلف دولت نگاه منصفانه‌تری دارد. در این گزارش به ابعاد انرژی و صنعت و معدن آن توجه شده است.

۱. بخش صنعت و معدن

مطابق ماده (۸) قانون هدفمند کردن یارانه‌ها دولت موظف است ۳۰ درصد (۳۰٪) خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را برای پرداخت کمک‌های بلاعوض، یا یارانه سود تسهیلات یا وجوه اداره شده برای اجرای موارد مشخص شده هزینه کند.

در جدول ۱ خلاصه منابع تخصیص‌یافته براساس پروژه‌های اجرا شده در بخش صنعت و معدن، در راستای اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها ارائه شده است.

جدول ۱. خلاصه منابع تخصیص‌یافته براساس پروژه‌های اجرا شده در بخش صنعت و معدن در راستای اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها

پروژه / موضوع	تعداد بنگاه ثبت‌نام شده	تعداد بنگاه معرفی شده به بانک	تعداد بنگاه عقد قرارداد	تعداد بنگاه دریافت‌کننده	مبلغ پرداخت شده (عملکرد) (میلیارد تومان)	منابع دولت به‌عنوان کمک (میلیارد تومان)
خط اعتباری هزینه انرژی	۵,۶۴۸	۵,۴۰۰	۳,۶۰۰	۳,۶۰۰	۱,۰۰۰	۱,۰۰۰
بازسازی و تکمیل کوچک	۲,۰۰۰	۱,۳۳۰		۱۵۰	۱۵	۱۵۳
بازسازی و تکمیل بزرگ	۴۵۰	۴۰			۰	---
گسترش مولد برق	۴۵۰	۲۲			۰	---
بازسازی و نوسازی اصناف	۴۶,۵۰۰				۰	۲۵
کمک بلاعوض سوخت	۱,۸۴۰	---	---	---	۷۸	۷۸
کمک بلاعوض سام (سامانه ارتقای مدیریت بنگاه)	۲۲۰	۳۰	۳۰	۳۰	۰/۵	۷
کمک بلاعوض (گازرسانی)	---	---	---	---	۳۰	۳۰
کمک غیرمستقیم نفت گاز	---	---	---	---	۶۴۰	۶۴۰
جمع					۱,۷۶۳/۵	۱,۹۳۳

مأخذ: گزارش عملکرد بخش صنعت و معدن در قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، وزارت صنعت، معدن و تجارت، ستاد تحول بخش صنعت و معدن.

براساس جدول فوق و گزارش وزارت صنعت، معدن و تجارت، حمایت‌های دولت از بخش

صنعت و معدن به شرح زیر بوده است:

- تسهیلاتی معادل ۱,۰۰۰ میلیارد تومان به واحدهایی که جزء ۲۵ رشته فعالیت تأثیرپذیرند^۱ با عنوان تسهیلات خط اعتباری هزینه انرژی پرداخت شده است. نرخ کارمزد این تسهیلات ۳ درصد و دوره بازپرداخت ۱۲ ماهه است.

۱. در مطالعات انجام شده توسط ستاد تحول صنایع و معدن، ۲۵ رشته از بین ۱۴۰ رشته به تفکیک کد آیسیک به‌عنوان صنایع تأثیرپذیر معرفی شده‌اند. این صنایع ۱۰ درصد بنگاه‌های بخش صنعت و معدن، ۳۰ درصد ارزش‌افزوده بخش صنعت و معدن و ۶۰ درصد ارزش کل انرژی بخش صنعت و معدن را به‌خود اختصاص داده‌اند.

- درخصوص بازسازی و تکمیل فرآیند تولید پروژه‌های کوچک، تسهیلاتی متناسب با تعداد کارکنان (به‌ازای هر نفر یک میلیون تومان) و هزینه سالیانه انرژی (معادل دو برابر هزینه سالیانه انرژی) قبل از افزایش قیمت‌ها پرداخت شده است. ذکر این نکته ضروری است که این تسهیلات نیز فقط به ۲۵ رشته فعالیت‌های تأثیرپذیر پرداخت می‌شود. برای اجرای این پروژه بیش از ۱۰۰ میلیارد تومان به‌عنوان وجوه اداره شده نزد بانک سپه و حدود ۱۸ میلیارد تومان نزد بانک صنعت و معدن سپرده شده است تا با منابع بانکی تلفیق و به متقاضیان تسهیلات پرداخت شود. علاوه بر این نیز حدود ۳۵ میلیارد تومان در قالب یارانه سود تصویب و تخصیص یافته که در حال عقد قرارداد با بانک است.

- تسهیلات بانکی بازسازی و تکمیل فرآیند تولید برای پروژه‌های بزرگ براساس پروژه‌های تعریف شده توسط بنگاه از محل صندوق توسعه ملی و تا سقف یک میلیارد دلار پرداخت می‌شود. در پرداخت این تسهیلات، رشته فعالیت‌های تأثیرپذیر در اولویت قرار دارند.

- درخصوص طرح گسترش مولدهای برق در مقیاس کوچک نیز اقداماتی انجام شده و قرار است تسهیلاتی پرداخت شود.

- برای بازسازی اصناف تولیدی، تسهیلاتی به مبلغ ۲۵ میلیارد تومان از محل منابع هدفمندی یارانه‌ها و در قالب وجوه اداره شده نزد بانک ملی سپرده شده تا پس از تلفیق با منابع بانکی و معرفی صنوف به بانک در قالب تسهیلات پرداخت شود.

- درخصوص واحدهای صنعتی که از سوخت مایع (نفت کوره و گاز مایع) استفاده می‌کنند و امکان دسترسی به شبکه گاز طبیعی را ندارند، تاکنون ۷۰ میلیارد تومان کمک بلاعوض به متقاضیان پرداخت شده است و بخشی از تعهدات قبلی وزارت در این پروژه نیز تأمین اعتبار شده که به میزان تقریباً ۸ میلیارد تومان بوده و در حال هماهنگی برای پرداخت به واحدهاست.

- پروژه دیگری تحت عنوان گسترش همکاری‌های بین‌بنگاهی (سامانه ارتقای مدیریت بنگاه) که در جدول ۱ تحت عنوان «کمک بلاعوض سام» مطرح شده است، در نظر دارد چنانچه واحدهای تولیدی در فرآیند طراحی شده نسبت به تهیه برنامه بهبود بنگاه خود و از طریق مشاوره‌های ذیصلاحی که از سوی وزارت انتخاب شده‌اند اقدام نمایند، ۵۰ درصد هزینه مشاوره از سوی وزارت به صورت بلاعوض به واحدها پرداخت شود. تاکنون مبلغی معادل ۷ میلیارد تومان برای این پروژه در نظر گرفته شده است، که به مرور و پس از معرفی واحدها به بانک پرداخت می‌شود، البته بررسی نمونه‌های ارائه شده حاکی از آن است که کمک دولت در مقابل آورده سرمایه‌گذار قابل صرف نظر کردن بوده و انگیزه‌ای برای واحدهای تولیدی در استفاده از این منابع برای بهینه‌سازی و بهره‌وری ایجاد نمی‌کند. به عبارت دیگر این روش فاقد اثربخشی لازم است (طرح‌های نمونه در پیوست ارائه شده‌اند).

- برای تسریع در دسترسی واحدهای تولیدی به شبکه گاز، مبلغ ۳۰ میلیارد تومان به سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی پرداخت شده که این منابع برای اجرای پروژه‌های گازرسانی در شهرک‌ها و واحدهای مستقر در این شهرک‌ها هزینه شده است.

- در خصوص نفت گاز نیز سهمیه‌ای معادل روزانه ۵ میلیون لیتر با نرخ ۱۵۰ تومان به بخش صنعت و معدن تخصیص داده شده است. تاکنون سهمیه‌ای معادل ۳/۲ میلیارد لیتر با نرخ حمایتی تخصیص یافته که مبلغی معادل ۶۴۰ میلیارد تومان به‌عنوان یارانه غیرمستقیم برای این موضوع در نظر گرفته شده است.

در مجموع مبلغ ۱,۹۳۳ میلیارد تومان به‌عنوان کمک دولت به بخش صنعت و معدن منظور شده که مبلغ ۱,۷۶۳/۵ میلیارد تومان آن پرداخت شده است، اما نکته حائز اهمیت این است که کمک‌های دولت به بخش صنعت و معدن از محل اجرای ماده (۸) قانون هدفمند کردن یارانه‌ها نبوده بجز ۲۵ میلیارد تومان بابت بازسازی و نوسازی اصناف که هنوز پرداخت نشده است.

جدول ۲. خلاصه منابع بخش صنعت و معدن به تفکیک سال و محل پرداخت

(ارقام به میلیارد تومان)

			سال	محل تأمین منابع
۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹		
در حال پیگیری	۱۲۳	۵۵۰	بودجه - غیرهدفمندی	منابع دولتی
۵۰	۲۵	۰	سازمان هدفمندی	
۱۸۵	۳۶۵	۹۰	کمک غیرمستقیم نفت گاز	
۰	۰	۵۷۰	فروش طرح‌ها	
۴	۱۰	۰	منابع بانکی	
۰	۰	۰	منابع صندوق توسعه ملی	
۲۳۹	۵۲۳	۱,۲۱۰	جمع کل	

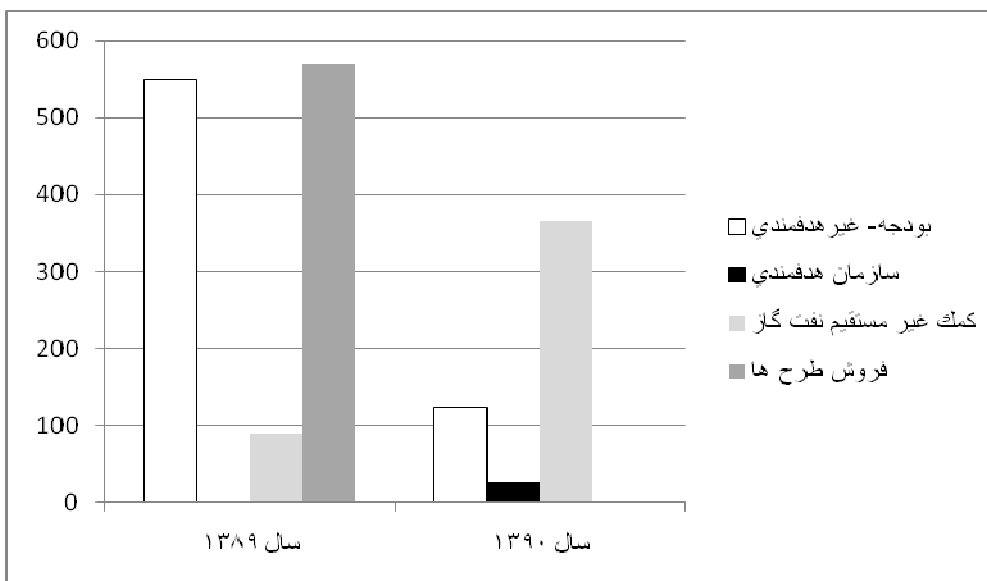
مأخذ: گزارش عملکرد بخش صنعت و معدن در قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، وزارت صنعت، معدن و تجارت، ستاد تحول بخش صنعت و معدن، ۱۳۹۱.

همان‌گونه که ارقام جدول بالا و نمودار زیر نشان می‌دهند تا پایان سال ۱۳۹۰ فقط مبلغ ۲۵ میلیارد تومان از محل درآمد سازمان هدفمندی به بخش صنعت و معدن اختصاص یافته که آن هم براساس آمار جدول ۱ هنوز پرداخت نشده است.

نمودار منابع دولتی بخش صنعت و معدن به تفکیک محل پرداخت طی سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰

(ارقام به میلیارد تومان)

مأخذ: محاسبات تحقیق.

در جدول ۳ منابع و مصارف هدفمندسازی یارانه‌ها که توسط دیوان محاسبات کشور محاسبه شده، ارائه شده است.

جدول ۳. منابع حاصل از افزایش قیمت‌ها و مصارف آن به تفکیک محل مصرف

(ارقام به میلیارد ریال)

از تاریخ ۱۳۸۹/۹/۲۸ الی ۱۳۹۱/۳/۳۱

مصارف		منابع	
مقدار	شرح	مقدار	شرح
۶۰۹,۱۷۰	پرداخت یارانه نقدی و نان	۳۰۸,۲۲۰	منابع حاصل از افزایش قیمت‌ها
۱,۹۵۰	بیمه رانندگان		
۱۸,۰۰۰	تسویه تنخواه بانک مرکزی		
۶۲۹,۱۲۰	جمع	۳۰۸,۲۲۰	جمع
-۳۲۰,۹۰۰		مابه‌التفاوت منابع و مصارف	

مأخذ: دیوان محاسبات کشور.

ارزیابی و تحلیل ارقام جدول مذکور نشان می‌دهد که منابع حاصل از افزایش قیمت‌ها حتی برای پرداخت نقدی به خانوارها و یارانه نان کافی نبوده و با احتساب پرداختی بیمه رانندگان و

تسویه بخشی از تنخواه بانک مرکزی، از تاریخ شروع اجرای قانون تا پایان خردادماه سال ۱۳۹۱، معادل ۳۲۰,۹۰۰ میلیارد ریال کسری وجود دارد که از سایر منابع و عمدتاً بودجه عمومی جبران شده است. به عبارت دیگر این آمار نشان می‌دهد که از محل منابع حاصل از قانون هدفمندسازی یارانه‌ها، به بخش صنعت پرداختی نشده است.

لازم به ذکر است هرچند بر مبنای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، دولت عملکردی درباره بخش صنعت و معدن نداشته است، اما می‌توان کمک غیرمستقیم نفت گاز به مبلغ ۶۴۰ میلیارد تومان را به عنوان حمایت از بخش صنعت و معدن در راستای اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها منظور کرد. لکن روش اجرا، مغایر با قانون هدفمند کردن یارانه‌ها بوده است، به همین دلیل این رقم در گزارش‌های عملکرد قانون مذکور، منظور نشده است.

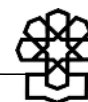
در مجموع می‌توان چنین نتیجه گرفت که تا پایان سال ۱۳۹۰ در راستای اجرای ماده (۸) قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، مبلغی به بخش صنعت پرداخت نشده است، اما کمک‌های نقدی از محل بودجه عمومی، ارائه حامل‌های انرژی ارزان قیمت و سایر منابع و کمک‌های غیرنقدی از قبیل اصلاح قیمت، تغییر تعرفه و... به بخش تولید و صنعت ارائه شده است.

نکته: بررسی گزارش‌های عملکرد قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در بخش صنعت و معدن ارسال شده از سوی دولت و وزارت صنعت، معدن و تجارت حاکی از آن است که برای کمک به قسمت دوم ماده (۸) قانون و اجرای سه روش اشاره شده در آن یعنی پرداخت کمک بلاعوض، یارانه سود تسهیلات و پرداخت در قالب وجوه اداره شده آن هم از منابعی غیر از منابع قانون هدفمند کردن یارانه‌ها ملاک عمل قرار گرفته و بخش اول ماده (۸) یعنی پرداخت از محل ۳۰ درصد خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون مد نظر قرار نگرفته است. در گزارش ارائه شده از سوی مرکز تحقیقات و اطلاع‌رسانی اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، بررسی جداول مربوط به عملکرد بخش صنعت و معدن در قانون هدفمند کردن یارانه‌ها مؤید این موضوع است.

۲. بخش برق

۲-۱. گزارش وزیر نیرو

بر اساس گزارش وزیر نیرو از عملکرد این وزارتخانه در اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها (در آخر آذرماه ۱۳۹۰) در بخش برق، یکسان‌سازی تعرفه و ساده‌سازی صورتحساب‌ها با هدف شفاف‌سازی و ارائه بیشترین اطلاعات مورد نیاز مشترکین از میزان مصرف و نحوه محاسبه

صورتحساب و ایجاد انگیزه برای اعمال مدیریت مصرف، از شاخص‌ترین اقدامات صورت گرفته بوده که این مهم، آثار بسیار قابل توجهی در کاهش مراجعات مردمی و اعمال مدیریت مصرف شده داشته است و از آن جمله می‌توان به افزایش ۲۵ درصدی مشترکینی که الگوی مصرف را رعایت کرده‌اند و کاهش ۵۰ درصدی مشترکینی که دو برابر الگوی برق، مصرف می‌کرده‌اند، اشاره کرد، به‌گونه‌ای که این ارقام به ترتیب از ۵۸/۵ به ۷۲/۴ و ۶/۹ به ۳/۱ درصد تغییر یافته است.

همچنین مقایسه انرژی مصرفی در مدت مشابه سال قبل (پیش از اجرای هدفمندی) حاکی است در بخش نیاز مصرف داخل کشور، بدون احتساب صنایع عمده، شاهد ۱/۷ درصد کاهش، در انرژی مصرفی برون مرزی (صادرات انرژی) شاهد ۲۵/۵ درصد افزایش و در بخش انرژی مورد نیاز صنایع عمده نیز ۶/۱ درصد افزایش مشاهده می‌شود.

از دیدگاه اقتصاد کلان، کاهش حدود ۱۰ درصدی در مصرف انرژی، معادل ۲۰ میلیارد کیلووات ساعت طی مدت اجرای هدفمندی یارانه‌ها، شامل جلوگیری از رشد ۸ درصدی سالیانه و کاهش ۱/۷ درصدی مصرف در مقایسه با سال گذشته از مهمترین نتایج این طرح بوده که این خود موجب صرفه‌جویی حدود ۵ میلیارد لیتر سوخت به ارزش تقریبی ۳,۰۰۰ میلیارد تومان شده است.

همچنین کاهش رشد پیک بار مصرف به میزان ۳ درصد، معادل ۳,۰۰۰ مگاوات ساعت که منجر به جلوگیری از نیاز به سرمایه‌گذاری جدید به میزان تقریبی ۶,۰۰۰ میلیارد تومان شده، از دیگر آثار و برکات اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها در حوزه برق است.

همچنین این کاهش مصرف، منجر به افزایش راندمان نیروگاه‌ها به میزان یک درصد و کاهش تلفات شبکه به میزان ۱/۵ درصد، که در مقیاس نیروگاهی مقادیر قابل توجهی اند شده و از این رهگذر کاهش مصرفی به مقدار دو میلیارد لیتر سوخت به ارزشی بالغ بر ۱۰۰۰ میلیارد تومان در یک سال به دست آمده است.

براین اساس مجموع صرفه‌جویی‌های حاصل از اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها طی این مدت در اقتصاد کلان کشور، تنها در بخش برق بالغ بر ۱۰,۰۰۰ میلیارد تومان بوده است.

۲-۲. گزارش‌های آماری صنعت برق

گزارش‌های آماری صنعت برق تفاوت‌هایی با گزارش ارائه شده از سوی وزیر نیرو دارد که نشان می‌دهد با اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها تغییراتی در صنعت برق رخ داده است. هرچند گزارش وزیر نیرو مربوط به آذرماه ۱۳۹۰ و گزارش ذیل مربوط به پایان اسفندماه ۱۳۹۰ است.

جدول ۴. خلاصه وضعیت بخش توزیع صنعت برق در سال ۱۳۹۰

درصد رشد سال ۱۳۸۹ به سال ۱۳۹۰	سال ۱۳۸۹	سال ۱۳۹۰	تغییر در سال ۱۳۹۰	شرح	
				فروش انرژی برق	مشترک انرژی برق
-۳/۳	۶۰,۹۰۸	۵۸,۹۱۳	-۱,۹۹۵	میلیون کیلووات ساعت	خانگی
-۲۰/۲	۲۱,۳۰۸	۱۷,۰۰۱	-۴,۳۰۷		عمومی
۳۴/۸	۲۴,۱۸۹	۳۲,۶۱۱	۸,۴۲۲		کشاورزی
۳/۹	۶۱,۴۸۶	۶۳,۸۶۲	۲,۳۷۶		صنعتی
-۲/۳	۱۲,۷۲۵	۱۲,۴۲۸	-۲۹۷		سایر مصارف
-۶/۰	۳,۵۶۴	۳,۳۵۰	-۲۱۴		روشنایی معابر
۲/۲	۱۸۴,۱۷۹	۱۸۸,۱۶۵	۳,۹۸۶		جمع
۵/۶	۲۱,۰۴۵	۲۲,۲۱۴	۱,۱۶۸	هزار مشترک	خانگی
۷/۸	۱,۰۰۵	۱,۰۸۴	۷۹		عمومی
۱۱/۲	۲۵۸	۲۸۷	۲۹		کشاورزی
۱۰/۳	۱۵۹	۱۷۵	۱۶		صنعتی
۵/۷	۳,۲۲۳	۳,۴۰۵	۱۸۲		سایر مصارف
۵/۷	۲۵,۶۹۰	۲۷,۱۶۴	۱,۴۷۵		جمع

مأخذ: توانیر.

در سال ۱۳۹۰ کل فروش برق وزارت نیرو حدود ۱۸۸/۱۶۵ میلیارد کیلووات ساعت بود که نسبت به سال قبل دارای نرخ رشدی معادل ۲/۲ درصد بوده است.

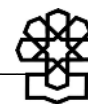
مصرف برق در ایران به بخش‌های خانگی، عمومی، تجاری، صنعتی، حمل‌ونقل، کشاورزی و سایر مصارف تقسیم شده است که در این قسمت مصرف برق هر یک از این بخش‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرند.

جدول ۵. سهم بخش‌های مختلف در مصرف برق تأمین شده وزارت نیرو طی سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۹۰

(ارقام به درصد)

سال	خانگی	عمومی	کشاورزی	صنعتی	سایر مصارف	روشنایی معابر
۱۳۸۹	۳۳/۱	۱۱/۶	۱۳/۱	۳۳/۴	۶/۹	۱/۹
۱۳۹۰	۳۱/۳	۹	۱۷/۳	۳۳/۹	۶/۶	۱/۸

مأخذ: گزارش‌های آماری صنعت برق کشور.

مصرف بخش خانگی

مصرف برق در بخش خانگی عمدتاً شامل روشنایی و استفاده از لوازم خانگی و دستگاه‌های خنک‌کننده است. در سال ۱۳۹۰ مصرف برق در بخش خانگی بالغ بر ۵۸/۹۱۳ میلیارد کیلووات ساعت بود که نسبت به سال قبل کاهشی ۳/۳- درصدی داشت. این شاخص در دوره مشابه در سال ۱۳۸۹ معادل ۹/۵ درصد بوده است. تعداد مشترکین بخش خانگی دوره برای ۱۳۸۹-۱۳۹۰ معادل یک میلیون و ۱۶۸ هزار مشترک و برای دوره ۱۳۸۸-۱۳۸۹ معادل یک میلیون و ۲۰۱ هزار مشترک بوده است.

تجاری و سایر مصارف

در سال ۱۳۹۰ این بخش با کاهش مصرف ۰/۲۹۷ میلیارد کیلووات ساعت نسبت به سال گذشته بالغ بر ۱۲/۴۲۸ میلیارد کیلووات ساعت برق مصرف کرده است که با نرخ منفی رشد ۱/۳- درصدی نسبت به سال ۱۳۸۹ در حدود ۶/۶ درصد از کل برق تأمین شده توسط وزارت نیرو را به خود اختصاص داده است. همچنین در این سال بخش تجاری با افزایش ۱۸۲ هزار مشترک، در مجموع شامل سه میلیون و ۴۰۵ هزار مشترک شد.

مصرف بخش عمومی

در سال ۱۳۹۰ مصرف برق بخش عمومی بالغ بر ۱۷ میلیارد کیلووات ساعت بوده که نسبت به سال قبل آن ۲۰/۲- درصد کاهش داشته است. این بخش ۹ درصد از کل فروش برق وزارت نیرو را به خود اختصاص داده است. تعداد مشترکین این بخش بالغ بر یک میلیون و ۸۴ هزار مشترک است.

مصرف بخش صنعت

در سال ۱۳۹۰، بخش صنعت با ۳۳/۹ درصد از کل فروش برق وزارت نیرو با اختلاف ۲/۶ درصد بیش از بخش خانگی، اولین مصرف‌کننده برق تأمین شده توسط وزارت نیرو بوده است. صنایع آهن، فولاد، مس، پتروشیمی، سیمان، قند و شکر و نساجی و آلومینیم از جمله صنایع با مصرف بالای انرژی محسوب می‌شوند. مصرف بالای برخی از صنایع بزرگ کشور، آنها را بر آن داشته است که برای تأمین بخشی از انرژی مصرفی خود به ساخت نیروگاه‌های اختصاصی اقدام کنند. در این سال، تولید ناویژه برق^۱ در نیروگاه‌های اختصاصی صنایع بزرگ حدود ۱۰ میلیارد کیلووات ساعت بوده است. خود مصرفی این نیروگاه‌ها در سال مذکور بالغ بر ۰/۲۱۳ میلیارد کیلووات ساعت شده است. تولید ویژه صنایع، معادل ۹/۵۸۹ میلیارد کیلووات ساعت بوده است.

۱. تولید ناویژه نیروگاه: جمع انرژی‌های تولیدی مولدهای برق یک نیروگاه که طی یک دوره زمانی معین (مثلاً یک سال) روی پایه خروجی مولدها برحسب کیلووات ساعت یا مگاوات ساعت اندازه‌گیری می‌شود.

مصرف بخش کشاورزی

در سال ۱۳۹۰ بخش کشاورزی با مصرف ۳۲/۶۱۱ میلیارد کیلووات ساعت در حدود ۱۷/۳ درصد از کل فروش وزارت نیرو را به خود اختصاص داده است. مصرف برق در این بخش نسبت به سال ۱۳۸۹ از رشد قابل ملاحظه ۱۳/۱ درصدی برخوردار بوده است. تعداد مشترکین این بخش با ۱۱/۲ درصد رشد نسبت به سال قبل آن به ۲۸۷ هزار مشترک رسیده است.

روشنایی معابر

روشنایی معابر برای رفاه شهروندان و همزمان با اوج مصرف شبکه از زمان غروب خورشید تا طلوع آن برقرار می‌شود. میزان مصرف روشنایی معابر در سال ۱۳۹۰ حدود ۳/۳۵۰ میلیارد کیلووات ساعت بوده که نسبت به سال قبل بالغ بر ۶- درصد کاهش داشته است.

۲-۳. مشترکین برق

مشترکین برق در ایران با توجه به نوع مصرف به بخش‌های خانگی، عمومی، تجاری، صنعتی، کشاورزی و روشنایی معابر تقسیم‌بندی شده‌اند. قابل ذکر است که مشترکین بخش حمل‌ونقل در بخش صنعت به حساب آمده‌اند. تعداد مشترکین برق در سال ۱۳۹۰ با افزایش ۱,۴۷۴,۰۰۰ هزار مشترک (بدون احتساب مشترکین روشنایی معابر) به ۲۷,۱۶۴,۰۰۰ هزار مشترک بالغ شده که نسبت به سال قبل از آن دارای ۵/۷ درصد رشد است. در این سال بخش خانگی با ۲۲,۲۱۴ هزار مشترک ۸۱/۹ درصد از کل مشترکین را به خود اختصاص داده است. همچنین بخش خانگی با افزایش ۱,۱۶۸ هزار مشترک و بخش تجاری (سایر مصارف) با افزایش ۱۸۱ هزار مشترک دارای بیشترین افزایش مشترکین نسبت به سال قبل بوده‌اند. بیشترین میزان رشد مشترکین نسبت به سال قبل به بخش کشاورزی با ۱۱/۲ درصد و کمترین آن به بخش خانگی با رشد ۵/۶ درصد اختصاص دارد.

جدول ۶. تعداد مشترکین انرژی برق در سال ۱۳۸۹-۱۳۹۰

درصد رشد سال ۱۳۸۹-۱۳۹۰	سال ۱۳۸۹	سال ۱۳۹۰	تغییر در سال ۱۳۹۰	هزار مشترک	شرح	مشترکین انرژی برق
۵/۶	۲۱,۰۴۵	۲۲,۲۱۴	۱,۱۶۸		خانگی	
۷/۸	۱,۰۰۵	۱,۰۸۴	۷۹		عمومی	
۱۱/۲	۲۵۸	۲۸۷	۲۹		کشاورزی	
۱۰/۳	۱۵۹	۱۷۵	۱۶		صنعتی	
۵/۷	۳,۲۲۳	۳,۴۰۵	۱۸۲		سایر مصارف	
۵/۷	۲۵,۶۹۰	۲۷,۱۶۴	۱,۴۷۵		جمع	

مأخذ: همان.

۲-۴. راندمان نیروگاه‌ها

متوسط راندمان نیروگاه‌های حرارتی کشور با ۰/۳ درصد افزایش، از ۳۶/۶ درصد در سال ۱۳۸۹ به ۳۶/۹ درصد در سال ۱۳۹۰ رسید. متوسط راندمان نیروگاه‌های وزارت نیرو، بخش خصوصی و صنایع بزرگ در سال ۱۳۹۰ به ترتیب ۳۷/۸، ۳۳/۵ و ۳۰/۱ درصد بوده است. متوسط راندمان نیروگاه‌های وزارت نیرو از ۳۷/۵ درصد در سال ۱۳۸۹ به ۳۷/۸ درصد در سال ۱۳۹۰ رسید. به عبارتی راندمان نیروگاه‌های حرارتی در وزارت نیرو ۰/۳ درصد افزایش یافته است. راندمان نیروگاه‌های بخاری وزارت نیرو در سال ۱۳۹۰ به ۳۶/۹ درصد رسید. این شاخص، برای نیروگاه‌های گازی وزارت نیرو ۲۹/۵ درصد، در نیروگاه‌های سیکل ترکیبی ۴۴/۲ درصد و نیروگاه‌های دیزلی ۳۵/۵ درصد بوده است. یکی از اقدامات مؤثر در افزایش راندمان نیروگاه‌ها، تبدیل نیروگاه‌های گازی به سیکل ترکیبی است، زیرا پایین‌ترین راندمان در میان نیروگاه‌های حرارتی متعلق به نیروگاه‌های گازی می‌شود.

۳. فرآورده‌های نفتی

در گزارش ارائه شده توسط مرکز تحقیقات و اطلاع‌رسانی اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها به برخی از آثار مستقیم و غیرمستقیم اجرای این قانون اشاره شده است. قضاوت در مورد این آثار به دریافت ارقام مطرح شده از دستگاه‌ها و وزارتخانه‌های مربوطه نیاز دارد. به عنوان مثال در بخش ۲ در مورد تأثیر مستقیم صرفه‌جویی ناشی از کاهش مصرف برخی از حامل‌های انرژی، رقمی ذکر شده است که تأیید یا رد آن به دریافت دقیق میزان کاهش در مصرف این‌گونه حامل‌ها نیاز دارد. در مورد کاهش قاچاق فرآورده‌های نفتی، ارقام قابل اعتماد و مستندی در اختیار مرکز پژوهش‌ها قرار نگرفته است تا بتوان در مورد کاهش آن پس از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها که در گزارش مذکور ارائه شده است، قضاوت کرد. لازم به ذکر است که مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی تا فروردین‌ماه ۱۳۸۸ براساس مکاتباتی که با شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی انجام داده بود به گزارش‌های ماهیانه تأمین و مصرف فرآورده‌های نفتی که توسط این شرکت تهیه می‌شد دسترسی داشت، اما از سال ۱۳۸۸ تاکنون به‌رغم مکاتبات متعددی که با شرکت مذکور یا وزارت نفت انجام شده، این گزارش‌ها در اختیار مرکز قرار نگرفته‌اند. بنابراین در مورد ارقام ارائه شده درخصوص مصرف فرآورده‌ها که در گزارش معاونت امور مجلس ریاست‌جمهوری ارائه شده است هیچ قضاوتی را نمی‌توان انجام داد.

به‌طور کلی مرکز پژوهش‌ها معتقد است، اجرای این قانون به‌همراه اتخاذ روش‌هایی نظیر ایجاد

تنوع در سبب سوخت خودروها یا استفاده از گاز طبیعی فشرده، سهمیه‌بندی بنزین و... فرآورده‌ها و استفاده از کارت هوشمند سوخت در کشور باعث شد تا میزان مصرف فرآورده‌های نفتی در کشور کاهش یابد و به تناسب آن از واردات این نوع فرآورده‌ها کاسته شود.

براساس آمار اعلام شده، در دوره ۹ ماه نخست (۲۸ آذرماه ۱۳۸۹ تا ۳۱ شهریورماه ۱۳۹۰) اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها میانگین مصرف بنزین موتور در کشور به ۵۸ میلیون و ۹۰۰ هزار لیتر در روز کاهش یافت، درحالی که میانگین مصرف در دوره مشابه سال قبل از آن ۶۳ میلیون و ۳۰۰ هزار لیتر در روز بود.

میانگین مصرف نفت گاز قبل از اجرای این قانون ۹۳ میلیون لیتر در روز بود و در ۹ ماه نخست اجرای این قانون با یک میلیون و ۸۰۰ هزار لیتر کاهش به ۹۱ میلیون و ۲۰۰ هزار لیتر رسید. مصرف گاز مایع نیز در دوره مقایسه‌ای مذکور از ۱۲/۲ میلیون لیتر، با ۱/۶ میلیون لیتر کاهش به ۱۰/۶ میلیون لیتر در روز رسید. میانگین مصرف نفت سفید هم از ۱۳/۲ میلیون لیتر در روز، با ۳/۳ میلیون لیتر کاهش، به ۹/۹ میلیون لیتر در روز طی ۹ ماه نخست اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها تنزل کرده است.

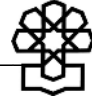
درحالی که میانگین مصرف گاز طبیعی در ۹ ماه نخست اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها با ۰/۴ درصد کاهش نسبت به زمان مشابه یک سال قبل از آن به ۱۰۳ میلیارد و ۹۰۰ میلیون مترمکعب رسید، بهره‌گیری از گاز طبیعی در صنعت از ۱۵/۴ میلیارد مترمکعب با ۲/۵ درصد رشد به ۱۷/۹ میلیارد مترمکعب در سه دوره سه‌ماهه اجرای قانون افزایش یافت.^۱

بر همین اساس مصرف گاز طبیعی در بخش خانگی از ۲۸/۹ میلیارد مترمکعب با ۰/۳ درصد افت به ۲۸/۶ میلیارد مترمکعب در ۹ ماه نخست اجرای این قانون کاهش یافت.

ارزش صرفه‌جویی ناشی از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در ارتباط با کاهش مصرف فرآورده‌های نفتی از ابتدای دی‌ماه ۱۳۸۹ تا پایان فروردین‌ماه ۱۳۹۰ حدود ۱۲/۸ هزار میلیارد ریال برآورد می‌شود که منابع قابل توجهی را برای پیگیری اهداف توسعه‌ای کشور آزاد کرده است.

این درحالی است که در بین فرآورده‌های نفتی، بنزین با بیش از ۵ هزار میلیارد ریال صرفه‌جویی بیشترین سهم ارزشی را در صرفه‌جویی‌های حاصله از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها به خود اختصاص می‌دهد.

۱. مطابق آماری که در اختیار مرکز پژوهش‌ها قرار دارد، متوسط مصرف روزانه گاز طبیعی در بخش‌های خانگی، تجاری و صنعتی در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ به ترتیب، ۲۱۷/۶ و ۲۳۴/۵۷ میلیون مترمکعب برآورد شده است. همچنین مجموع متوسط مصارف روزانه سه بخش (بخش‌های خانگی، تجاری و صنعتی، نیروگاه‌ها و صنایع عمده) نیز در سال‌های مذکور به ترتیب ۴۱۳/۲ و ۴۱۸/۴۲ میلیون مترمکعب بود.

نمونه ۱

واحد ریخته‌گری مقاطع توپر برنجی که در استان تهران واقع شده و ۳۵ نفر پرسنل دارد. برای این واحد پروژه عارضه‌یابی اجرا و برنامه بهبود تهیه شده است. میزان کمک بلاعوض دولت برای تهیه این برنامه ۱۱ میلیون تومان بوده که شامل پیشنهادهای و دستاوردهای زیر می‌شود:

جدول ۱. میزان کمک بلاعوض دولت نمونه ۱

عنوان پیشنهاد	سرمایه‌گذاری	نتیجه حاصل
جداسازی حوضچه آب سرد و گرم به وسیله دیواره حائل	۱۵ تا ۲۰ میلیون	۱۵ درصد کاهش مصرف انرژی
استفاده از سنسورهای تشخیص دما برای تخلیه کوره	۳ میلیون تومان	جلوگیری از تبخیر مواد اولیه
باز یافت بخار خروجی کوره برای فلزات		کمک به محیط زیست - کاهش قیمت تمام شده
استفاده از قالب‌های جدید در قالب‌ریزی مذاب	۵ تا ۱۰ میلیون	
تکنولوژی مکمل	۲۰ میلیون	ماهانه ۱۲ میلیون کاهش ضایعات
استقرار سیستم کنترل کیفیت		کاهش ضایعات و برگشتی محصول
برقراری خدمات رفاهی پرسنل		افزایش انگیزش و رضایت کارکنان
استقرار سیستم حسابداری صنعتی		قابلیت محاسبه قیمت تمام شده واقعی

نمونه ۲

واحد قطعات پلاستیکی خودرو که در استان تهران واقع شده و ۹۰ نفر کارمند دارد. برای این واحد پروژه عارضه‌یابی اجرا و برنامه بهبود تهیه شده است. میزان کمک بلاعوض دولت برای تهیه این برنامه ۱۴ میلیون تومان بوده که شامل پیشنهادهای و دستاوردهای زیر می‌شود:

جدول ۲. میزان کمک بلاعوض دولت نمونه ۲

عنوان پیشنهاد	سرمایه‌گذاری	نتیجه حاصل
—	—	در ۶ ماه گذشته ۳۰ نفر نیروی جدید جذب شده است
—	—	در ۶۰ قلم از ۱۱۳ قلم کالای تولیدی سهم بازار ۱۰۰ درصد را گرفته است
استقرار تکنولوژی برای تولید مواد اولیه خود بنگاه	۲۰۰ میلیون تومان	۱۵ درصد کاهش قیمت تمام شده مواد اولیه - در سال حدود ۳۰۰ میلیون تومان سود
عضویت در انجمن گالیا		امکان تولید محصولات لجستیکی استاندارد - در ایران کسی عضو نیست

منابع و مأخذ

۱. ستاد تحول بخش صنعت و معدن، وزارت صنعت، معدن و تجارت.
۲. گزارش دیوان محاسبات.
۳. توانیر.
۴. گزارش‌های آماری صنعت برق کشور.
۵. گزارش ماهیانه تأمین و مصرف فرآورده‌های نفتی.

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها

شماره مسلسل: ۱۲۶۵۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی عملکرد اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در بخش‌های صنعت، معدن و انرژی

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه انرژی)

تهیه و تدوین: مجتبی درویش‌توانگر

ناظر علمی: محمدرضا محمدخانی

همکاران: فریدون اسعدی، علی اصغر اژدری، علی اکبر حسین‌زاده اطاق‌سرا، فاطمه میرجلیلی

منتقاضی: حسینعلی حاجی (نماینده مردم شاهین‌شهر، میمه و برخوار در مجلس شورای اسلامی)

ویراستار ادبی: قاسم میرخانی

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۹۱/۸/۲۰